

kaybettiği Erzurum su baskınları ülkemiz kentsel ve kırsal yerleşimlerinin afet güvenliğini tehdit eden diğer jeolojik ve meteorolojik tehlikeleri de gözler önüne sermiştir.

Türkiye sadece bir deprem ülkesi değil, akla, plana, bilime aykırı olarak uygulanan rant politikaları nedeniyle bir **AFET ÜLKESİ** olmuştur. Bunun sonucunda her yıl GSMH'mizin ortalama %3-%7'si afet zararlarına gitmektedir. Bu da yılda, 4-6 milyar Dolarlık bir değere karşılık gelmektedir.

Aslında hepsi birer doğa olayı olan deprem, heyelan, çığ ve kaya düşmesi, su baskını vb. olaylar **bilinçsizce verilmiş yer seçimi kararları, jeolojik ve jeoteknik verilerden yoksun imar planları, düşük standartlarda ve mühendislik hizmeti görmemiş yapı üretimi, kısaca ranta dayalı hızlı ve düşük nitelikli kentleşme ve sosyo-ekonomik politikalar sonucu AFET'e dönüşmektedir.**

Siyasi iktidar, yerel yönetimler, tüm kurum ve kuruluşları ve yurttaşlar olarak bugün en acil görevimiz; afet zararlarının azaltılması işlerine biran önce başlamak; yaşam çevrelerini, afet riskli alanlar olmaktan kurtarmaktadır. Hemen şimdi. Yarın çok geç olmadan...

Ancak siyasi iktidarların hamasi söylemleri ve altı örülmemiş uygulamaları sonucunda 6 yılda bu hedefle yola koyulmayı başaramadık. Hala her afet olayında alışlageldik görüntüler yaşanmaya devam ediyor. Çarpıcı bir örnek olması açısından hatırlayacak olursak, yirmi milyon insanımızın yaşadığı İstanbul ve çevresini etkileyecek bir yıkıcı depremin riskleriyle karşı karşıya olduğumuzu biliyoruz. Birbirine örtüşen birçok senaryoya göre yıkıma uğrayacak 70.000 binanın 30.000 kadarının yassı kadayıf gibi kat kat üst üste yığılacağı öngörülüyor. Bu depremde

50.000 insanımızın öleceği, 300.000 kişinin yaralanacağı, 250.000 kişinin işyerleri yıkılacağı için işsiz kalacağı, 400.000 ailenin evsiz kalacağı öngörüsü abartılı bulunmuyor. 50-60 milyar dolarlık bir ekonomik kayıp bekleniyor ve karar vericiler hala kadercı bir anlayışla depremi bekliyor.

Değerli basın emekçileri,

17 Ağustos depreminden bugüne kadar geçen 6 yıllık sürede afetlere karşı hazırlıklarda gelineen noktanın değerlendirmesini aşağıda sunuyoruz.

1. Her şeyden önce, Afetlere karşı tam güvenlikli yerleşimler için ulusal afet sistemimizin, **(1) zarar azaltma, (2) önceden hazırlık, (3) olaya müdahale, (4) iyileştirme ve (5) yenisinden inşa** olmak üzere beş ana aşamayı da kapsayacak şekilde yeniden oluşturulması gerekir iken, afet yönetim sistemimizde en ufak bir değişiklik yapılmamıştır.

2. Afet zararlarını azaltma sürecinde ilk ele alınması gerekli olan 3194 sayılı İmar ve 7269 sayılı Afetler yasasındaki temel düzenlemeler yönelik çalışmalar ötelenmeye devam edilmektedir. Bugün, İçinde “afet” kavramı sadece bir yerde geçen imar yasası ile zarar azaltma hizmetleri yerine yara sarmayı temel strateji kabul eden Afetler yasası hala yürürlükte.

3. Çağdaş afet yönetim sistemlerinin vazgeçilmez aşaması olan Zarar azaltma çalışmalarının yapılmaması nedeniyle jeolojik tehlikelere açık yerleşim birimleri tekrar tekrar aynı riskleri yaşamaya devam etmekte; afetler bir kader(!) gibi kabullenilmektedir.

4. 23 Kasım 1999 tarihinde Dünya Bankası ile imzalanan MEER (Marmara Depremi Acil Yeniden Yapılandırma) kredi antlaşması sonrasında ülkemizdeki afet hizmetleri ve yapılması, özelleştirmeci bir anlayışa terk edilmiştir.

5. Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca, depremler ve deprem güvenliği konularını her boyutuyla tartışmak, zarar azaltmaya yönelik çalışmalar için ulusal yol haritası oluşturmak

amacıyla 28 Eylül – 1 Ekim 2004 tarihlerinde Deprem şurası düzenlenmiştir. Konuya ilişkin en iddialı ve en geniş katılımlı bu organizasyondan sonra geçen bir yıllık sürede somut bir adımın atılmamış olması, Şuraya duyulan güveni ciddi anlamda zedelemiştir. Bugün, birçok şura üyesi “şura toplantılarının ve kararlarının ne işe yaradığını” sorgulamaktadır.

Şura kapanışında Bayındırlık ve İskan eski Bakanı Zeki Ergezen’in şura komisyonlarının çalışmalarını sürdürebileceğini açıklamasına karşın gerek şura üyelerine gerekse kamuoyuna geçen bir yıllık sürede neler yapıldığı konusunda bir açıklama yapılmamış, şura komisyonları toplantıya çağırılmamıştır. Yine Ulusal deprem konseyinin 2002 yılında çıkardığı strateji raporunun tespitleri hayata geçmemiştir.

6. Afet hizmetlerinin yerelleştirilmesi ve ticarileştirilmesi, sigorta ve özel şirketlerin kontrolünde bir piyasa işlemine dönüştürülmesi sonucu afet güvenliğine yönelik hizmetler Sosyal Devletin bir görevi olmaktan çıkartılmıştır.

Afet hizmetlerinde yerleşmenin ve kamu eliyle uygulama yerine, bu hizmetleri satın almanın önünü açacak; Belediye, Büyükşehir Belediye, İl Özel İdaresi yasaları TBMM’de kabul edilmiştir. Aynı zamanda, afet olaylarını “yerel olaylar ve yerel sorunlar” olarak gören iktidar anlayışı, afet yönetim yapılanmasını parçalamayı da hızlandırmıştır.

7. Dünya Bankası’nca kurulan DASK ve afet sigortası uygulaması iflas etmiş, ulusal kaynakların yurt dışına transferinden başka bir kalıcı sonuç yaratmamıştır. Ülke genelinde sigortalılık oranının %15’i geçmediği görülmüştür. Bu gerçekliğin farkında olan siyasi iktidar, 1 Mayıs 2003 ve 12-14 Mart 2005

Bingöl depremlerinden sonra kentsel alanlardaki afetzedeler için kalıcı konut yapmak amacıyla DASK uygulamasını delegecek yasal düzenlemeleri yürürlüğe koymuştur. **1999 depreminden sonra “deprem Vergisi “ adı altında toplanan vergiler ile Ulusal ve Uluslararası dayanışmanın en güzel örneklerinden olan bağışlara yönelik gerekli detaylı açıklamalar kamuoyundan esirgenmiş ve devlette şeffaflık ilkesi gözardı edilmiştir.**

8. Afet zararlarını azaltma sürecinde en temel ihtiyaçlardan olan Afet Tehlike Haritalarının hazırlanması ve kullanımı konusunda hiçbir adım atılmamıştır. Deprem, heyelan, kaya düşmesi, taşkın gibi tehlikeler yanında kanser etkisine sahip minerallerin yarattığı (Nevşehir- Tuzköy Belediyesinde yaklaşık 300 konut zeolit (erionit) minerali nedeniyle başka bir alana taşınmaktadır) jeomedikal tehlikeler gibi geniş bir yelpazede yer alan jeolojik tehlikelere karşı tehlike haritalarının yapılması öncelikli bir görev olmasına karşın MTA gibi bazı kurumlarca kendi içlerinde yürüttükleri projeler olduğu bilinse de, amacına yönelik kullanıma açılmış bir afet tehlike haritası hazırlanmamıştır.

9. Gerek afet güvenliğine gerekse diğer alanlarda kentsel politika, plan ve projelerin jeolojik jeoteknik veriler bilinmeden gerçekleştirilemeyeceğinin bilimsel bir gerçek olmasına karşın, bugün I. ve II. Derece deprem bölgesindeki birçok belediye dahil yerel yönetimlerce imar planına esas jeolojik jeoteknik etütlerin yaptırılmadığı görülmektedir.

17 Ağustos Depremi sonrasında Marmara Bölgesinde belediyelerce başlatılan jeolojik jeoteknik etüt süreci kısa zamanda kesintiye uğramıştır.

Belediyelerin teknik alt yapısını güçlendirmek amacıyla başta jeoloji mühendisi olmak üzere teknik personel istihdamını artırıcı önlemler alınmamıştır.

10. Ülkemizdeki yerleşim birimlerinin karşı karşıya oldukları tehlike göz önüne alındığında jeolojik-jeoteknik araştırmalar yanında kentsel alanlardaki **yapı stoku envanterinin çıkarılarak, mevcut yapı stoklarının mühendislik açısından bilimsel olarak elden geçirilmesi; riskli alan terk edilmesi ve riskli yapıların yıkılması işlemlerinin de hayati önem taşıdığı bilinmektedir. Ancak bu konularda önemli projeler gerçekleştirilememiştir.**

11. Bugün 4708 sayılı yasa ile 19 ilde uygulanan Yapı Denetim olgusu, denetim şirketlerinin kendi ifadeleriyle hedeflenen amaçtan sapmıştır. Yapı denetimi gibi ticarileştirilmesinin hiçbir kamusal ve teknik bir yarar sağlamayacağı bir konu, DB dayatmalarıyla piyasa koşullarına açılmıştır. 4708 ve buna dayalı yönetmelikler uygulayıcıları tarafından bile bir çok yönden delinmektedir.

Diğer taraftan, afet zararlarının yapı üretim sürecinden kaynaklandığını temel varsayım

yapan 4708 sayılı yasa, afet güvenliği sorununa çözümlü, yapı inşaatının temel kazısı aşamasında başlatarak önemli bir yanlışı sürdürmektedir. Afet güvenliği süreci arazi kullanım planlaması ve yer seçimi gibi inşaatın bir önceki aşamalarından başlamalıdır.

Bu açıdan, Yapı denetiminin, plan denetimi ve yer seçimiyle bütünlüklü olarak ve bir kamusal hizmet olarak yeniden düzenlemesi gereklidir. Güvenli yapılaşmayı kamusal bir hizmet olmaktan çıkartıp, ticari bir meta haline getiren, böylece şirketlerin kar hesaplarına terkeden, uygulamada hiçbir işlevi bulunmayan, 4708 Sayılı **Yapı Denetim Yasası** yürürlükten kaldırılmalıdır. Yerine merkezi idare, yerel yönetimler ve meslek odalarının eşgüdömlü, ortak kamusal denetimini esas alan bir yasa düzenlenmelidir.

12. Eğitime yatırım yapılmadıkça afetlerle baş edecek afet kültürüne sahip bir toplumdaki söz edilemez. Deprem sonrasında eğitim alanında kalıcı adımlar atılmamıştır. Japonya örneğinde olduğu gibi belirlenmiş bir günde ve her yıl tekrarlanacak şekilde tüm yurttaşların katılacağı ulusal ölçekte bir Afet tatbikat günü yapılmalıdır. Alışlageldik gösteri amaçlı etkinliklerden vazgeçilmelidir. Diğer yandan, Deprem Şurası raporlarında da vurgulandığı gibi orta öğretimde jeoloji derslerinin okutulması konusundaki öneriler dikkate alınarak hayata geçirilmelidir. Jeoloji derslerinin önemli bir işlevinin de, bir doğa olayının bilinçsizlik, sosyal ve ekonomik politikalarındaki yetersizlikler sonucu afete dönüştüğünü, afetin bir kader olmadığını yeni nesillere öğretmek olacağı inancındayız.

13. Devlet bütçesi hazırlanırken bütçede Afet boyutunun olması, sadece yara sarma amaçlı değil uygulamacı kurum ve üniversitelere yürütülecek projeleri desteklemek amacıyla

afet ödenek kaleminin eklenmesi gerekirken, geçen 6 yıllık süre içindeki siyasi iktidarlarda değil bu amaçlarla kaynak yaratmak depremi bütçe açıklarını kapatmanın bir aracı olarak kullanmak konusunda gayretlerini sergilemişlerdir. İMF endeksli vergi politikalarının bir yansıması olarak 17 Ağustos depreminin hemen sonrasında dolaylı vergiler (özel iletişim vb.) yoluyla kaynak oluşturulması yoluna gidilmiştir.

Oysa, her yıl GSMH'nın ortalama %3-7'si kadar zarar görüyorsa ulusal bütçemizin de en az %3-7'sini zarar azaltmaya ayırmamız ve gerekli mali kaynakları sosyal politikalara dayalı vergilendirme ile sağlamalıyız.

14. Yapılan araştırmalar dünyada afetlerden etkilenen insan sayısının her yıl %6 arttığını, afetlerden etkilenen insanların %90'ının az gelişmiş ülkelerde yaşadığını göstermektedir. Görünen odur ki kaynaklarının eşitsiz

dağılımı ve kapitalist politikalar az gelişmiş ülkeleri ve yoksulları afetlere karşı daha savunmasız bir hale getirmiştir.

Ülkelerin ve ülkemizin afetlerden zarar görmesinin asıl nedeni sosyo-ekonomik koşulları ve mevcut siyasal ilişkilerdir. Afet güvenliğinin sağlanması diğer tüm toplumsal olgular gibi siyasal bir etkinlik alanıdır.

Ülkemizde, Afeti sadece yasal, kurumsal veya teknik bir sorun olarak gören ve bu noktalarda çözmeye çalışan anlayışlar hala değişmemiştir. Afet olgusunun sosyal, kültürel ve psikolojik boyutları göz ardı edilmeye devam edilmektedir.

Sonuç olarak; 17. Ağustos Depremi üzerinden geçen 6 yıllık sürede afetler cephesinde yeni bir şey olmamış; eski anlayışlar, uygulamalar ISRARLA sürdürülmüştür.

Siyasi iktidarların kısa vadeli politikaları ve rant hesapları, afet hizmetlerinde “yara sarmanın” hep ön planda kalmasına neden olmuş, uzun vadeli ve emek gerektiren “zarar azaltma” hizmetlerini unutturmuştur. Bu açıdan ülkemizde yaşanan afet

olaylarını TAKDİR-İ İDARİ AFETLER olarak nitelemek bir haksızlık ve yanlıgı olmayacaktır.

TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası olarak, yukarıda belirttiğimiz olumsuzlukları yok etmek, afetlere karşı dirençli bir toplum için siyasi iktidarı bir kez daha en acil görevinde duyarlı olmaya ve bir an önce adım atmaya çağırıyoruz.

AFET RİSKLİ YAŞAM ÇEVRELERİMİZİ DAHA GÜVENLİ HALE GETİRMEK İÇİN KAYBEDİLECEK TEK BİR SANİYE KALMADI.

AFET UNUTULDUĞU AN GELİR.

16.08.2005

TMMOB JEOLOJİ MÜHENDİSLERİ ODASI YÖNETİM KURULU